

Paperittomat Suomessa - mitä paperittomille kuuluu?

FM Meri Korniloff

Paperittomat-hanke

Helsinki 15.2.2017

Pakolaisneuvonta ry

- ▶ V.1998 perustettu ihmisoikeusjärjestö ja lakiasiaintoimisto
- ▶ 12 jäsenjärjestöä, mm. Amnesty, Ihmisoikeusliitto, Kirkon Ulkomaanapu, Suomen Ylioppilaskuntien Liitto ja Punainen Risti.
- ▶ Oikeudelliset palvelut turvapaikanhakijoille ja muille ulkomaalaisille, yleisneuvonta, vaikuttamis- ja tiedottamistyö

Paperittomat -hanke (2012-2017)

- ▶ Pakolaisneuvonta ry:n hanke, rahoittaja STEA (entinen RAY)
- ▶ Tavoitteena tiedottaa paperittomien oikeuksista ja edistää niiden toteutumista
- ▶ Matalan kynnyksen oikeudellista neuvontaa paperittomille, epäselvässä oleskelulupatilanteessa oleville ja paperittomia työssään kohtaaville
 - ▶ Puhelinpäivystys
 - ▶ Päivystykset Global Clinicilla ja Pro-tukipisteellä
 - ▶ Sähköpostineuvonta

Turvapaikanhakija, pakolainen, paperiton?

Turvapaikanhakija hakee suojelua vieraasta valtiosta ja odottaa viranomaisen päätöstä asiassa

- ▶ Laillinen oleskeluoikeus
- ▶ Passilla tai passitta
- ▶ Oma lainsäädäntö
- ▶ Omat oikeudet (mm. oleskelu, majoitus, työnteko, oikeusapu, vastaanottoraha välttämätön terveydenhuolto)

Turvapaikanhakija, pakolainen, paperiton?

Pakolaisella on perusteltu syy pelätä vainoa alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi

- ▶ tunnustettu YK:n tai valtion päätöksellä
- ▶ Kotikuntaoikeus l. pääsy kaikkiin palveluihin
- ▶ Huom. muut oleskelulupakategoriat

Turvapaikanhakija, pakolainen, paperiton?

Paperiton elää Suomessa ilman laillista oleskeluoikeutta tai ilman kotikuntaoikeutta (eli sosiaali- ja terveystalveluiden ulkopuolella).

- ▶ Ei yhtään lakia
- ▶ Ei virallista määritelmää

Polut paperittomuuteen

1. Ilman oleskeluoikeutta

- ▶ Kielteinen turvapaikkaprosessi
- ▶ Kielteinen oleskelulupaprosessi
- ▶ Viisumin tai oleskeluluvan voimassaoloajan ylittäminen
- ▶ Ei hakemusta(kaan)

2. Palveluiden ulkopuolella

- ▶ EU-kansalainen ilman sairausvakuutusta
- ▶ Työnhakijat (esim. toisessa EU-maassa oleskelulupa)
- ▶ Oleskelulupaa odottava henkilö
- ▶ Opiskelija ilman kattavaa sairausvakuutusta
- ▶ Viisumilla tullut ilman kattavaa sairausvakuutusta

Paperittomien oikeudet Suomessa

► Perus- ja ihmisoikeudet...

Yhdenvertaisuus Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate Yksityiselämän suoja

Uskonnon ja omantunnon vapaus Sananvapaus ja julkisuus

Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus Omaisuuden suoja

Sivistykselliset oikeudet (Oikeus perusopetukseen) Oikeus työhön ja elinkeinovapaus

Oikeus ihmisarvoiseen elämään Oikeusturva: oikeudenmukainen oikeudenkäynti

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus Lapsen oikeuksien yleissopimus

Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan sosiaalinen peruskirja ja Uudistettu Euroopan Sosiaalinen Peruskirja

► ...soveltuvat kaikkiin Suomessa oleskeleviin ihmisiin

- ...paitsi: vaalioikeudet, maahanmuutto-oikeus, maassaliikkumisoikeus sekä kielelliset oikeudet

Paperittomien lainsäädännöllä turvatut oikeudet Suomessa

- Taustaksi: Ihmisarvon turvaaminen on viranomaisten velvollisuus
- ▶ Kansallinen lainsäädäntö
 - ▶ Perusopetus
 - ▶ Kiireellinen terveydenhuolto
 - ▶ Lastensuojelu
 - ▶ Toimeentulotuki
 - ❖ Hätmajoitus

Viimeaikainen kehitys

- ▶ **Esimerkkinä pääsy terveydenhoitoon**
 - ▶ Lainsäädäntö: Perustuslaki, terveydenhuoltolaki, erikoissairaanhoidolaki
 - ▶ Nykyinen alemman tason lainsäädäntö turvaa oikeuden kiireelliseen hoitoon omalla kustannuksella
 - ▶ THL:n raportti ”Paperittomien terveyspalvelut Suomessa” (2014)
 - ▶ Keväällä 2015 rauennut lakiesitys, jossa paperittomien oikeus terveyspalveluihin olisi laajentunut
 - ▶ Perustuslakivaliokunta lakiesityksestä: ”Lakiehdotus turvaa nykyistä paremmin oikeuden välttämättömään huolenpitoon ja riittäviin terveyspalveluihin Suomessa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille.”
 - ▶ Kunnat näyttävät esimerkkiä (Helsinki 2013, Turku 2015, Espoo 2016) - kolmannen sektorin rooli sillanrakentajana

Paperittomuus käytännössä (1)

- ▶ Paperiton elää yhteiskunnan turvaverkon ulkopuolella - esim. pääsy julkisiin palveluihin hyvin rajattua
- ▶ Omien verkostojen merkitys
- ▶ Elämää epävarmuudessa - Yleisin toive: oleskelun laillistaminen
- ▶ Pahimmillaan vaarana erilaiset hyväksikäyttösuhteet ja rikoksen uhriksi joutuminen

Paperittomuus käytännössä (2)

- ▶ Asuminen
 - ▶ Yleensä sukulaisen tai tuttavän luona, vaihtoehtoisesti kadulla, metsässä, autossa?
- ▶ Elämän rahoittaminen
 - ▶ Säästöt, harmaat työt, velka, sukulaisten apu
- ▶ Terveys
 - ▶ ei pääsyä neuvolaan, ei hoitoa kroonisiin sairauksiin
- ▶ Kielitaito
 - ▶ Ei resursseja kielikurssille, ei suomalaisia tuttavina

Työ paperittomien aseman edistämiseksi

- ▶ Paperittomien saama tuki paljolti vapaaehtoisten ja kolmannen sektorin harteilla
- ▶ **Yhteistyön ja verkostojen vahvistuminen:** Kansalaisyhteiskunnassa on voimaa!
- ▶ Uusia toimijoita ja hankkeita, joissa toimintaa kohdennettu nimenomaan paperittomille
- ▶ Euroopassa: PICUM - Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants
- ▶ Tarvetta konkreettisille palveluille!

Palveluohjaus

► Mihin palveluihin?

Lisätietoa palveluista: www.paperittomat.fi

3. sektorilta saatava apu (HKI)

- ▶ Yöpyminen:, Munkkisaaren tilapäinen hätämajoitus (HDL), Hermannin Diakoniatalon tilapäinen hätämajoitus, Kalkkers-yökahvila (VVA)
- ▶ Tuki ja neuvonta: Paperittomat-hanke (oikeudellinen neuvonta), RIKU, Caritas, SOS-kriisikeskus, Hilma, Väestöliiton monikulttuurinen osaamiskeskus, Vapaa liikkuvuus, Hirundo, Suojattomat-hanke (HDL), VVA
- ▶ Ruoka: Erityisdiakonia, Vailla Vakinaista Asuntoa ry
- ▶ Toimintaa ja ystäviä: SPR, Monika-naiset, Vapaa liikkuvuus: Coffee without Borders), Hirundo, Cafe Linqua in Helsinki
- ▶ Vaatteet: VVA, Emmaus
- ▶ Hygienia: Hirundo, erityisdiakonia, Hygienia/materiaalipakkauksia: SPR/HUP

Tietoja päivitetään osoitteessa: www.paperittomat.fi

Millaisen Suomen haluamme? (1)

- ▶ Paperittomien määrä Suomessa kasvaa
- ▶ Paperittomat ovat jo täällä halusimme tai emme
- ▶ ...mutta paperittomuus on silti usein ihmisen elämässä ohimenevä prosessuaalinen vaihe
- ▶ Viranomaisten tällä hetkellä tarjoama ratkaisu paperittomuuteen on poistaa ihmisiä maasta
- Kun ihminen kuitenkin jää maahan? Jatketaanko Suomessa lyhytnäköistä politiikkaa ja jätetään ihmisiä tietoisesti turvattomaan, oikeudettomaan tilaan?
- Laittoman maassa oleskelun toimenpidesuunnitelma (16.12.2016)

Millaisen Suomen haluamme? (2)

- ▶ On tärkeää erottaa toisistaan maahanmuuttopolitiikka ja jokaiselle ihmiselle kuuluvat perusoikeudet.
- ▶ Oikeuksien rajoittaminen ja valvonnan lisääminen johtavat paperittomien syrjäytymiseen entisestään. Se ei ole sen enempää paperittoman ihmisen kuin koko yhteiskunnankaan etu.
- ▶ Paperittomien tilanteessa tiivistyy se, mistä ihmisoikeuksissa on kysymys!
- ▶ Puhutaan paperittomista, ei laittomista ihmisistä!

Kiitos!

Yhteystiedot:

Koordinaattori Meri Korniloff

P. 045 843 7979, meri.korniloff@pakolaisneuvonta.fi

Oikeudellinen neuvonta ja juridiset kysymykset:

paperittomat@pakolaisneuvonta.fi

[p.045-237 7104 \(ma ja to klo 14-16\)](tel:045-2377104)

www.paperittomat.fi

www.facebook.com/paperittomat

Twitter: @paperittomat